

Ruut Veenhoven

Ruut Veenhoven (1942) studeerde sociologie in Rotterdam. Van 1969 tot 2007 was hij in diverse functies verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, laatst als hoogleraar sociale condities voor menselijk geluk. Daarnaast is hij onder andere actief als bijzonder hoogleraar humanisme bij de Universiteit Utrecht.

Wat merkte u in de jaren zestig en zeventig van het Trustfonds?

Als student merkte ik daar niet zoveel van. Ik hoorde wel dat je daar nog wel eens een centje kon beuren. Ik heb later, maar toen was ik hoger aangesteld, wel veel aan het Trustfonds gehad. Want ik bestudeerde het geluk. En dat zag eigenlijk niemand zitten. Daar kreeg ik geen rooie cent voor. Maar het Trustfonds heeft mij wel van het begin af aan gesteund. Ze hebben allereerst een centje meebetaald aan de publicatie van mijn proefschrift. Dat deden ze wel vaker, maar ik had wat extra kosten. Later heeft het Trustfonds mijn bijzondere leerstoel Sociale condities voor menselijk geluk ingesteld en recent een bijdrage geleverd aan het upgraden van de World Database of Happiness.

Hoe kwam het dat het fonds meer zag in uw geluksonderzoek dan de universiteit?

Deels omdat het een nieuw onderwerp was. Ik moest me dus invechten en dat viel niet mee in het sociologenwereldje dat grotendeels leeft op sociale problemen. Als je dan geluk gaat bestuderen, zonder dat dat een sociaal probleem is, zit je niet goed. Als dan bovendien blijkt dat de verzorgingsstaat geen extra geluk oplevert en later ook nog dat er geen verband bestaat tussen inkomensongelijkheid en geluk in landen, dan lig je er bij de vakbroeders wel uit.

Maar waarom ging u als socioloog toch die kant op?

In de tijd dat ik met dit onderwerp begon, was er discussie over welvaart of welzijn. Gezegd werd: we hebben nu genoeg welvaart, nu moeten we aan welzijn doen. Maar wat was dat nu precies? Eén definitie van welzijn is dat mensen zich wel voelen. En dat is wat ik geluk noem. Maar daarin stond ik tamelijk alleen. Welzijn was in die dagen: dat wat de staat u verschaft. Welvaart was daarentegen vuig kapitalisme. Dus wanneer je een biertje drinkt in de kroeg dan was dat kapitalisme. Drink je het in het gesubsidieerde circuit dan was het welzijnswater. Er kwam zelfs een ministerie van Welzijn. Maar of mensen daar nu echt gelukkiger van werden? Die vraag telde niet. Sterker nog, die vraag behoefde niet gesteld te worden, want welzijn is toch goed voor mensen. Toen is ook het Sociaal en Cultureel Planbureau het welzijn gaan meten. Aanvankelijk vooral door na te gaan hoeveel statelijke voorzieningen er beschikbaar waren. Wel werden in hun enquêtes ook zaken als levensvoldoening meegenomen, zij het dat deze aanvankelijk nooit in de rapporten werden vermeld. Die informatie komt nu boven water.

Wist u dat toen ook al?

Ja, dat wist ik. En ik heb ook discussies met ze gevoerd en ik heb ze gevraagd: 'Waarom is dat niet een thema in het Sociaal en Cultureel Rapport?' Het antwoord was: 'Wij dienen de overheid.' Maar er was geen ministerie van geluk. Bovendien, het geluk stijgt ambtelijk gesproken nooit zo hard dat je kunt zeggen: er is beleidsmatig vooruitgang geboekt. Als het geluk slechts 0,02 is toegenomen, is dat geen prettig bericht.

Maar waarom stond het Trustfonds u anders dan de sociologische faculteit wel terzijde?

Dat weet ik niet. Ik weet alleen dat ze me door mijn hele loopbaan heen verschillende malen hebben gesteund. Ik vermoed dat zij betere antennes hadden en hebben voor wat maatschappelijk echt relevant is dan de professionele wetenschappers. Want die vertegenwoordigden allemaal hun eigen winkel. Als je kijkt naar het beleid van het fonds, dan zie je dat ze nieuwe ontwikkelingen vaak een zetje hebben gegeven, zoals ook mijn geluksonderzoek.

'Ambtenaren belangrijk voor geluk'

Was het nu een geluk dat u het Trustfonds tegen het lijf liep? Of toeval? En als het niet was gebeurd, had u dan iemand anders gevonden?

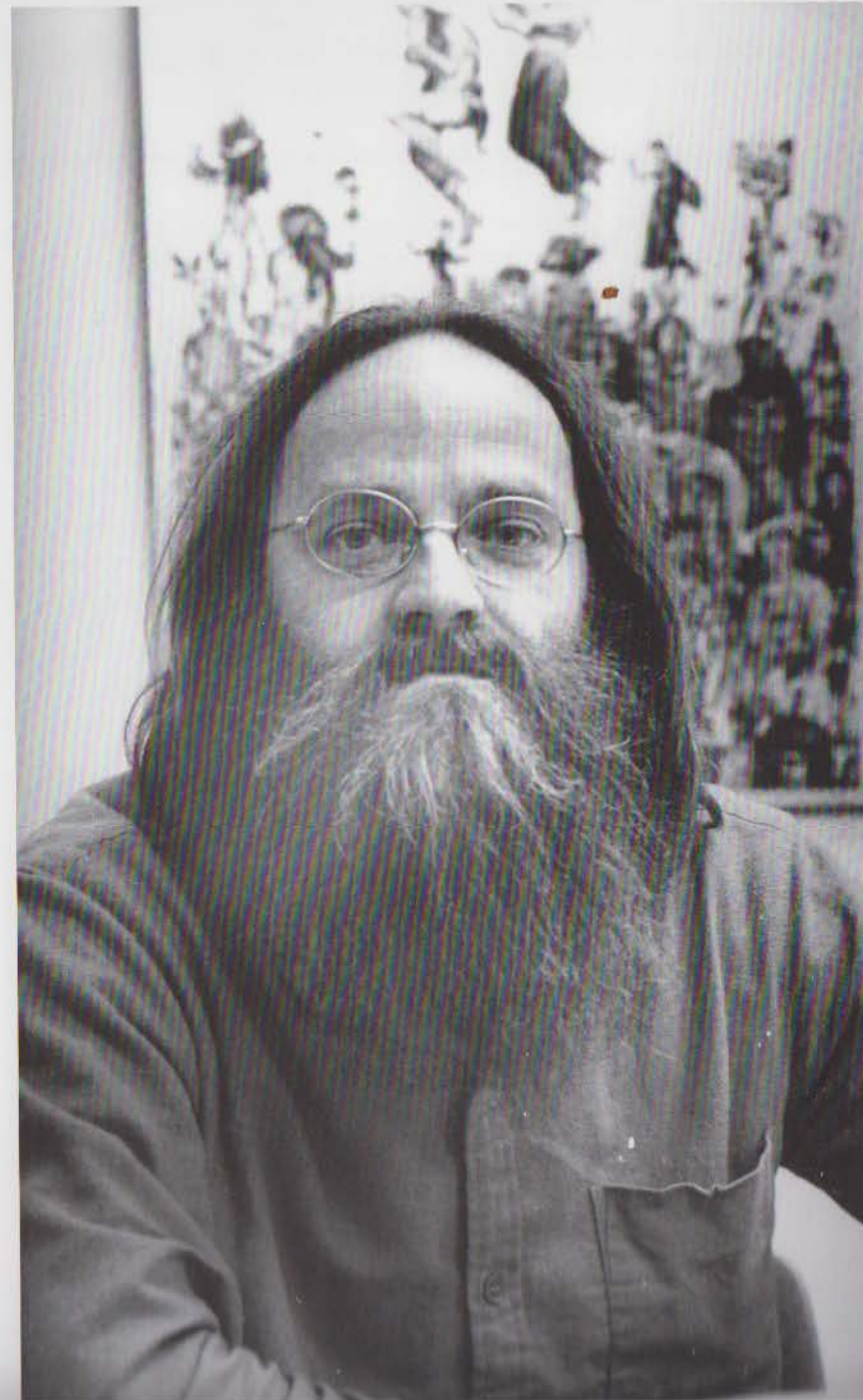
Ik was toen op zoek naar ondersteuning en ze deden het gewoon. Ik heb verder ook nog gehengeld bij NWO. Maar pas na vijftien jaar heb ik van NWO een forse investeringssubsidie gekregen. Maar toen was het onderwerp allang arrivée.

Wat is nu de situatie van het onderwerp?

Het onderwerp staat nu op de politieke agenda en is wetenschappelijk tot wasdom gekomen. Naast mijn eerste tijdschrift, het *Journal of Happiness Studies* van 2000, zijn er inmiddels vier andere wetenschappelijke tijdschriften waarin geluk een belangrijk thema is: naast het al langer bestaande *Social Indicators Research* heb je nu ook *Quality of Life Research*, *Psychology of Well-Being* en *the International Journal of Happiness and Development*.

Het is nu dus echt internationaal?

Ja, het is internationaal. Ook dankzij mijn World Database of Happiness. Die wordt nu ondergebracht in de economische faculteit van de EUR bij het nieuwe instituut Erasmus Happiness Economics Research Organisation (EHERO). En hoewel ik inmiddels bijna zeventig ben, is mij hartelijk verzocht om daar met mijn club naartoe te komen. Er worden op Woudestein drie kamers gereed gehouden voor mijn personeel. Nou ja, personeel. Het team bestaat eigenlijk vrijwel geheel uit vrijwilligers. Want ik kon vroeger nooit iemand krijgen. Ja, wel van het Trustfonds en een student-assistent. Maar daarmee hield het op. Dus ben ik indertijd uit armoede met vrijwilligers begonnen. En dat bevalt prima. Zij doen voor een deel het archiefwerk en brengen voor de database alle relevante artikelen over geluksonderzoek in kaart. En dan gaat het over zeer uiteenlopende onderwerpen zoals, om zomaar wat te noemen, publicaties over de vraag of er een verband is tussen geluk en de neuslengte bijvoorbeeld.

Is dat geen onzin?

Nee, er wordt veel onderzocht en in dit kader is er een echt verband vast te stellen tussen bijvoorbeeld lichaamslengte en geluk. Hoe langer hoe gelukkiger.

Maar hangt dat niet van de cultuur van een land af en is geluk daarmee niet heel relatief?

Als je de wereldkaart van geluk ziet, blijken er grote verschillen in gemiddeld geluk in landen. De mensen zijn het gelukkigst in Noordwest-Europa, waar Nederland ook onder valt. Ook in Australië zijn de mensen behoorlijk gelukkig. Gelukkiger in elk geval dan in Japan. In Afrika is het huilen met de pet op. Maar merkwaardigerwijs zijn de mensen in Latijns-Amerika behoorlijk gelukkig. En Mexicanen zijn zelfs nog gelukkiger dan de Noord-Amerikanen. Dat is vreemd als je het aantal Mexicanen ziet dat de grens wil oversteken. Die verschillen in geluk vooral in de kwaliteit van de levensomstandigheden. Culturele verschillen in opvattingen over wat een goed leven is, spelen een geringe rol. Geluk is wel van andere factoren afhankelijk. Chronisch wantrouwen van de medemens maakt samenwerking moeilijk en dat drukt het geluk bijvoorbeeld in Rusland. De cultuur van verplichtingen die kenmerkend is voor Japan beperkt mensen sterk in hun keuzen en daarom zijn Japanners minder gelukkig dan Nederlanders, hoewel ze even rijk zijn. Geluk is ook niet zozeer een kwestie van cognitieve vergelijking met cultureel variabele opvattingen over wat een goed leven is, maar van hoe je je voelt door dag en tijd. En hoe je je voelt, hangt af van de mate waarin je aangeboren behoeften bevredigd worden. Dat je je natje, droogje en je seksje op tijd hebt. Maar ook of je lekker bezig bent.

Dat klinkt meer consumentistisch dan politiek. Wat kan de overheid aan je gelukje toevoegen?

Niet alleen door het scheppen van voorzieningen, maar ook door het bevorderen van activiteit die mensen aan de gang houdt, zoals werk, sport en culturele participatie. Nog belangrijker is misschien dat de overheid helpt om de keuzevrijheid te bevorderen, zodat burgers een levenswijze kunnen zoeken die goed bij hen past. Mede in dat verband blijkt

de kwaliteit van de overheid van groot belang te zijn. In een land als Zimbabwe met een slecht functionerende corrupte overheid heb je niet veel te kiezen en raak je afhankelijker van je familie dan nog leuk is. In een goed georganiseerd land als Nederland heb je als individu meer gelegenheid om je eigen plan te trekken. We danken ons geluk dus voor een belangrijk deel aan onze ambtenaren die vaak voor saaiheten worden aangezien. Hun deskundigheid en onkreukbaarheid blijken belangrijker voor ons geluk dan de politieke kleur van de regering.

Hoe zit dat dan met Frankrijk?

Met de kwaliteit van de overheid is niets mis in Frankrijk. Toch zijn de mensen daar minder gelukkig dan in Nederland en Scandinavië. In Scandinavië scoren ze op dezelfde gelukschaal gemiddeld acht en in Frankrijk gemiddeld zes en een half. Dat is echt een groot verschil. Het verschil zit ook niet in de welvaart of in de sociale zekerheid, want dat is ook prima in Frankrijk. Het blijkt vooral te gaan om de hiërarchie. In Frankrijk is de machtsafstand veel groter, niet alleen tussen boven- en ondergeschikten, maar ook tussen leraren en leerlingen en tussen ouders en kinderen. Dat is op zich al niet leuk, en beperkt mensen ook behoorlijk in hun keuzen, waardoor er meer mensen terechtkomen in een verkeerde baan of in een verkeerd huwelijk. En dat maakt dus minder gelukkig. Die grotere machtsafstand in Frankrijk heeft wortels in het verleden, maar wordt ook vandaag de dag nog in stand gehouden in onderwijs en opvoeding. Dat blijkt onder meer uit onderzoek naar de manier van lesgeven op scholen in Europa. In Frankrijk is het onderwijs het meest 'verticaal'. Dat drukt de pret en daar kan de goede wijn en het mooie weer kennelijk niet tegenop.

Wat wenst u het Erasmus Trustfonds toe bij zijn honderdste verjaardag?

Nog vele jaren en weinig aan veranderen. Dingen die goed lopen die moet je vooral zo laten. Ik vind dat het fonds uitstekend functioneert. Doordat ze een eigen bestuur hebben, is het afgeschermd van het gewone academisch getouwtrek. Dat vind ik heel erg goed. Alle universiteiten hebben hun universiteitsfonds. Wij hebben het ook. Ik vind dat het onze prima functioneert.

